

ІЗОТОПНИЙ СКЛАД ПЛУТОНІЮ В ГРУНТАХ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

В. А. Агеев, А. П. Лашко, Т. М. Лашко, О. О. Одинцов, В. П. Хоменков

Запропонована методика аналізу альфа-спектрів, за допомогою якої визначено повний ізотопний склад плутонію в зоні впливу аварії на ЧАЕС.

В опромінену паливі атомних електростанцій із тривалоіснуючих ізотопів плутонію напрацьовуються ^{242}Pu , ^{241}Pu , ^{240}Pu , ^{239}Pu та ^{238}Pu . При радіохімічному аналізі зразків досить легко визначити вміст ^{238}Pu та суму $^{239}\text{Pu} + ^{240}\text{Pu}$. Альфа-лінії ^{239}Pu та ^{240}Pu близькі за енергією ($\Delta E < 12$ кеВ) і не розділяються навіть на альфа-спектрометрі з високою роздільною здатністю. Активність ^{242}Pu на три порядки менша за активність ^{240}Pu . В альфа-спектрі лінії ^{242}Pu не розділяються з альфа-лініями ^{241}Pu ($\Delta E < 4$ кеВ), окрім того вони мають меншу енергію, ніж лінії ^{239}Pu та ^{240}Pu , а отже, знаходяться на "передньому хвості" інтенсивних альфа-ліній ^{239}Pu та ^{240}Pu . Наведені обставини викликають значні труднощі й висувають підвищені вимоги до радіонуклідної чистоти джерела випромінювання, якості спектрометричної апаратури, програм обробки альфа-спектрів. Авторам вдалося розв'язати ці питання й визначити повний ізотопний склад плутонію в зоні аварії на ЧАЕС.

Зразки ґрунту було відібрано за точками реперної сітки та за паспортизованими полігонами 30-кілометрової зони ЧАЕС.

Концентрація та виділення плутонію без носіїв із проб ґрунту проводились за методикою, основними етапами якої є співосадження плутонію в низьких ступенях окислення +3 і +4 із фторидом лантану й очистки на іонообмінній колоні діаметром 0.2 см та висотою 10 см, заповненій аніонітом АВ-17 у нітратній формі.

Джерела для альфа-спектрометричних вимірів готували електрорхімічним висадженням плутонію на диски полірованої нержавіючої сталі (діаметр активної плями 12 мм) із сірчаноокислого розчину з рН = 2.1 - 2.3. Хімічний вихід плутонію, визначений за допомогою радіоактивної "мітки" ^{236}Pu , складає 60 - 70 %.

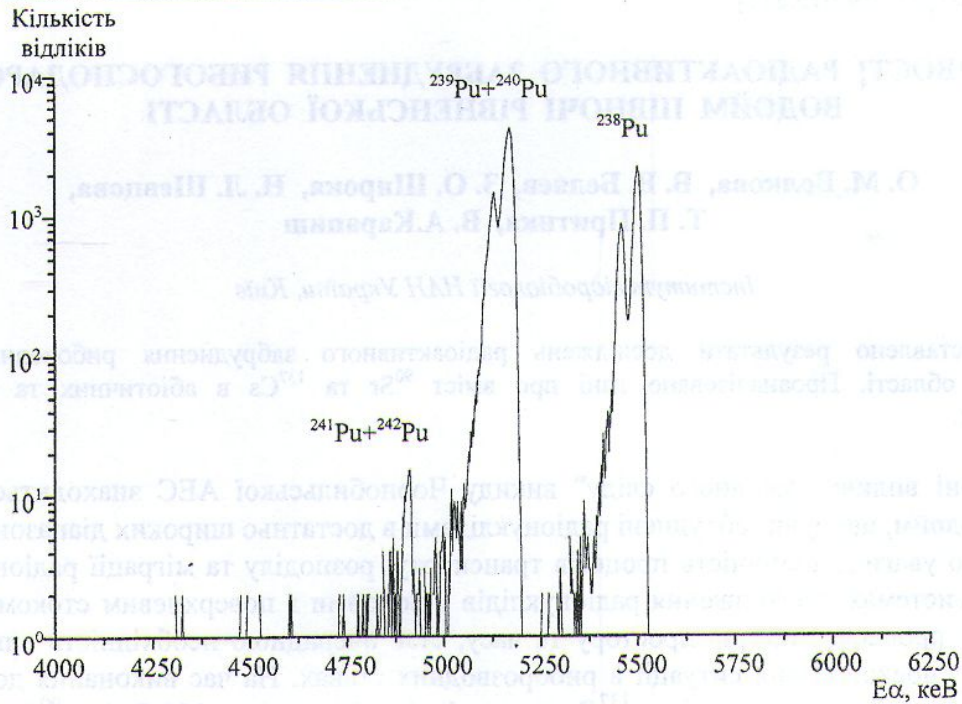
Альфа-спектри міряли на восьмиканальному альфа-спектрометрі ОСТЕТЕ РС фірми ORTEC із напівпровідниковими кремнієвими детекторами серії ULTRA. Висока роздільна здатність (менша за 19 кеВ на лініях ^{241}Am) та низький власний фон приладу (біля 1 відліку за добу в областях локалізації основних альфа-груп) при ефективності реєстрації біля 25 % дозволяють впевнено детектувати активності до 10^{-14} Кі.

Типовий альфа-спектр плутонієвої фракції, яка містить ^{242}Pu , ^{241}Pu , ^{240}Pu , ^{239}Pu та ^{238}Pu , знятий на відстані джерела випромінювання до детектора 10 мм, наведено на рисунку.

Обробка альфа-спектрів проводилася за методом вписування "табличної" лінії у відповідну ділянку спектра. Суть його полягає в тому, що яка-небудь одиночна лінія з отриманого спектра, знята з високою статистичною точністю, після вирахування фону описується в проміжках поміж експериментальними точками кубічними сплайнами і використовується в якості "табличної", визначаючої експериментальну форму ліній для подальшої обробки за методом найменших квадратів. У даному випадку за "табличну" вибирали лінію $\alpha 5499$ ^{238}Pu . Подібний підхід успішно використовували раніше при обробці спектрів електронів внутрішньої конверсії [1].

Обробка спектрів різної якості показала, що співвідношення активностей ^{239}Pu та ^{240}Pu визначається досить добре, похибка розкиду не перевищує двох вагових похибок.

Вміст ^{241}Pu було визначено методом повторних вимірів альфа- та гамма-спектрів плутонієвих фракцій після накопичення ^{241}Am [2]. Знаючи відносний вміст ^{241}Pu можна розрахувати і кількість ^{242}Pu .

У таблиці наведено зважені результати визначення вмісту ізоотопів плутонію в ґрунтах зони відчуження. У нижньому рядку подано розрахунки для палива 4-го енергоблока ЧАЕС.

**Значення відношень активностей плутонію в ґрунтах 30-кілометрової зони ЧАЕС.
Дані на 26 квітня 1998 р.**

Ізотоп	²³⁸ Pu	²³⁹ Pu	²⁴⁰ Pu	²⁴¹ Pu	²⁴² Pu
Активність, відн. од.	78±7	65±6	100	5900±700	0.13±0.05
Розрахунок [3]	87	62	100	6600	0.17

З таблиці видно, що експериментальні результати дуже добре співпадають із теоретичними розрахунками.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Булгаков В.В., Гаврилюк В.И., Лашко А.П. и др. - Киев, 1986. - 48 с. - (Препр. /АН УССР. Ин-т ядерных исслед.; КИЯИ-86-33).
2. Агеев В.А., Выричек С.Л., Одинцов А.А. // Ядерная и радиационная безопасность. - 1999. - Т. 2, № 2. - С. 28.
3. Герасько В.Н., Ключников А.А., Корнеев А.А. и др. Объект "Укрытие". История, состояние и перспективы. - Киев: Интерграфик, 1997. - 224 с.

ІЗОТОПНИЙ СОСТАВ ПЛУТОНИЯ В ПОЧВАХ ЗОНЫ ОТЧУЖДЕНИЯ

В. А.Агеев, А. П.Лашко, Т. Н.Лашко, А. А.Одинцов, В. П.Хоменков

Предложен метод анализа альфа-спектров при помощи которого определен полный изотопный состав плутония в зоне отчуждения ЧАЭС.

**THE PLUTONIUM ISOTOPE CONTENT IN SOILS OF THE
CHERNOBYL EXCLUSION ZONE**

V. A. Ageev, A. P. Lashko, T. N. Lashko, A. A. Odintsov, V. P. Khomenkov

Program package for analyzing of alpha-spectra is proposed. The complete isotope content of plutonium in the Chernobyl accident zone was determined by means of this package.